

Kroniek van de geschiedschrijving in Westelijk Noord-Brabant

175

Deze kroniek bevat een overzicht van de publicaties over de geschiedenis van West-Brabant, in het bijzonder de werkgebieden van het Regionaal Archief West-Brabant, de gemeentearchieven van Roosendaal en Rucphen en het Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom, die in de periode oktober 2004 - september 2005 zijn verschenen of die in genoemde periode onder de aandacht van de kroniekschrijver zijn gekomen.

West-Brabant

Algemeen

Hoogtepunt van de vele publicaties die verschenen zijn is *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*. Na acht jaar werd het resultaat van het werk van ruim dertig auteurs geopenbaard in een lijvig werk met honderden kleurrijke illustraties. Op verschillende plaatsen is dit werk al besproken. Opvallend is dat iedere recensent het een gewichtig boek vindt, daarbij niet alleen refererend aan de inhoud, maar ook aan de omvang: de iets meer dan 700 bladzijden wegen dan ook zo'n 3 kilo. Wat allen ook vermelden is het ontbreken van een register op plaats- en persoonsnamen, waardoor het moeilijk wordt het werk als naslag te gebruiken ondanks het feit dat het als zodanig in de Inleiding wordt aangeprezen. De recensent van *De Waterschans* (2004, aflevering 4) zou op zoek gaan naar Bergen op Zoom. Misschien is het voor hem geen al te grote moeite om zijn zoektocht uit te breiden tot andere plaatsen in West-Brabant.

Al geruime tijd verzorgt Ad Rooms in BN/DeStem de rubriek 'het Rijke Roomse Leven', waarin hij mede aan de hand van reacties van lezers terugblijkt op de tijd, toen het leven van rooms-katholieken nog sterk bepaald werd door de kerk. In *Het Rijke Roomse Leven. Herinneringen met weemoed en weerzin* werden in 2002 een groot aantal afleveringen van die rubriek verzameld. In 2004 verscheen het tweede deel.

Verskillende auteurs hebben voor *Rijk Rooms Brabant. Lezend en fietsend door mystiek Brabant* van een tiental kerkelijke plaatsen een korte beschrijving samengesteld. Paul Spapens heeft zich daarbij op West-Brabant gericht en verzorgde drie bijdragen, namelijk *Onze-Lieve-Vrouw van de Zeg: goed voor mens en dier, Van Oudenbosch naar Rome: vechten voor de paus* en *Hoe de pastoor van Oudenbosch de Sint-Pieter verkleinde*.

Van de hand van J.C.M. Cox verscheen het *Repertorium van de stadsrechten in Nederland 'Quod vulgariter statreghte nuncupatur'*, waarin na een algemene

beschouwing over steden en stadsrechten van alle Nederlandse steden met stadsrechten de datering, verlener, een korte beschrijving, de hoofdvaart, het oudst bewaarde zegel en enige literatuur vermeld zijn. Ook de (bekende) West-Brabantse steden zijn opgenomen: Bergen op Zoom, Klundert, Niervaart, Roosendaal, Steenberg, Willemstad en Zevenbergen.

Droge voeten. Water in de Brabantse Delta van auteur Sietse van der Hoek en fotograaf Riesjard Schropp is een boek waarin de lezer c.q. kijker meegenomen wordt op verschillende tochten door het werkgebied van het waterschap Brabantse Delta, die tezamen een complete rondreis vormen. Met een plaatselijk bekende als gids wordt een impressie van het gebied gegeven, worden meer en minder bekende feiten uit de geschiedenis beschreven en met veel mooie foto's geïllustreerd.

Luchtfoto-Atlas Noord-Brabant (West) van Uitgeverij 12 Provinciën toont Westelijk Noord-Brabant vanaf de provinciale grens met Zeeland tot en met Oisterwijk en vanaf Zuid-Holland tot de grens met België op een 'unieke wijze' in de vorm van loodrechtluchtfoto's. De foto's geven de situatie in de maanden mei tot en met juli 2003 weer. Om het boek hanteerbaar te houden (zowel fysiek als verkooptechnisch) is een schaal van 1:14.000 gehanteerd. Eén centimeter op de foto is dus in werkelijkheid 140 meter, waardoor 'landerijen, stratenplannen, slootjes, rijtjeshuizen, boerderijen en zelfs vrijstaande huizen' misschien nog wel zichtbaar zijn, maar 'de kleinste bijzonderheden' toch niet goed uit de verf komen.

Genealogie

Met enige regelmaat zien grote genealogische publicaties het daglicht. 896 pagina's, honderden (niet altijd gedateerde) illustraties en 12.500 personen verdeeld over twintig generaties telt het door Harrie Roelands en Jan Beckers samengestelde *Nazaten van Jan van der Herstraten*, het resultaat van (meer dan) tien jaar onderzoek in West-Brabantse archieven en het Belgische grensgebied. Stamvader Jan van der Herstraten werd omstreeks 1420 geboren. Later werd het de familienaam Hereijgens of een van de vele (23) varianten daarop.

Van Godefridi naar Govaer(ts) en Goverde(n) (432 bladzijden) samengesteld door Rob en Kees Goverde bestaat uit twee delen in één band met een doorlopende hoofdstuknummering. In het eerste gaan de schrijvers *Op zoek naar onze wortels*, terwijl het tweede deel over *Spruiten en telgen* gaat. Het eerste deel is vooral historisch gericht, zowel wat betreft de regionale geschiedenis als over de bedrijvigheid van de familie. Daardoor is het mogelijk de personen, die in het genealogisch tweede gedeelte in enkele 'familietakken' (uit Gilze, Ulicoten, Alphen en Meer) genoemd worden, in een breder kader te plaatsen.

Er zijn ook genealogen die zich niet op dergelijke grootschalige en éénmalige projecten richten, maar daardoor tot meerdere publicaties in een jaar komen. Zo iemand is A.M. Bosters, die met enige regelmaat ook in het *Jaarboek De Ghulden Roos* publiceert. In jaargang 53 (2004), aflevering 4 en jaargang 54 (2005), aflevering 1 van *De Brabantse Leeuw. Tijdschrift voor genealogie* publiceerde hij over de familie *Van Oolen*, die sedert het eind van de zestiende en begin van de zeventiende eeuw voorkwam in de omgeving van Bergen op Zoom, Nieuw-Vossemeer en Steenberg. In het begin van de negentiende eeuw stierf de West-Brabantse tak uit. In *West-Brabantse molenaars (tot 1810)*, gepubliceerd in jaargang 29, nummer 2 (2005, juni) van het *Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* heeft Bosters alle hem bekende molenaars in alfabetische volgorde gerangschikt met vermelding van de plaatsen waar en jaren dat zij actief waren. Hoewel hij zelf al aangeeft dat de lijst zeker niet compleet is, zal het voor velen toch een nuttig naslagwerkje blijken. Molenaars uit de negentiende en

twintigste eeuw staan vermeld in *De Brabantse molens* van S.H.A.M. Zoetmulder uit 1973. Van Bosters verscheen tevens in *De Brabantse Leeuw. Tijdschrift voor genealogie* jaargang 54 (2005) nummer 3 *Een tak Van Balen uit Roosendaal en omgeving*. Deze uit Antwerpen afkomstige familie vestigde zich omstreeks 1600 in Roosendaal, vanwaar de familie zich over het West-Brabantse verspreidde.

P.J. Roozendaal stelde *Van Domsse tot Ro(o)z(s)endaal: een geslacht uit de Brabantse Noordwesthoek* samen. Na enige hoofdstukken met algemene informatie over werkwijze, openbaarheid van registers en wijze van registreren komen plaatsen en instanties aan de orde die in de geschiedenis van de familie Roozendaal een rol gespeeld hebben. Tot slot volgt een overzicht van afstammelingen via de mannelijke lijn van de oudst bekende en aan het einde van de vijftiende eeuw geboren voorvader Domus.

Bergen op Zoom

Nadat de ouderlijke woning was verlaten vond één van de kinderen tijdens het opruimen van de inboedel een kartonnen doos met blikken vol brieven. De meeste waren gericht aan Nol Stevens (Bergen op Zoom 1910 - Breda 1974) en afkomstig van familie en vrienden en zijn latere vrouw. Voor *'Over honderd jaar is alles voorbij'*. *Brieven uit de crisistijd 1928-1936* heeft dochter Truus Stevens de meest aansprekende (delen van deze) brieven gebruikt om een beeld te schetsen hoe 'gewone' (jonge) mensen de tijd van hun studie en het begin van een arbeidzaam leven beleefden in een periode van economische crisis.

In november 1964 werd de kerk van de parochie van de Goddelijke Voorzienigheid te Bergen op Zoom geconsacreerd. Bij gelegenheid van de veertigste verjaardag van dit feit is aan de hand van een klein bundeltje 'vergeelde blaadjes' een *Logboek van een bouwpastoor. Notities van Pastoor Jac Boumans over de bouw van de Kerk van de Goddelijke Voorzienigheid in Bergen op Zoom* van 15 december 1960 tot 1 december 1964 samengesteld.

In *Zand erover* vertelt Paul van Kalmthout als telg van een Bergse fabrikantenfamilie over de opkomst en ondergang van de ijzer-, metaalgieterij en machinefabriek Rogier Nerinx Richter. Met voorvallen uit zijn eigen leven als uitgangspunt beschrijft hij op een heldere, vlotte wijze de levenswandel van zijn voorouders en hoe deze verbonden waren met hun bedrijf.

De Waterschans. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschiedkundige Kring van Stad en Land van Bergen op Zoom

- Jaargang 34, nummer 4, december 2004

De Geschiedenis van Bergen op Zoom van G.A. Huijbregts heeft inmiddels aflevering XXIII bereikt: *Onder koning Willem I 1813-1840*. Sinke blijft zich verdiepen in en publiceren over de West-Brabantse Waterlinie. In *Hoe langzaam de nevel rond De Roovere optrekt* zet hij een aantal oudere en jongere citaten over het fort bijeen. Van A.M. Bosters is het tweede en laatste deel van diens *De forten aan de Eendracht* opgenomen. *Wardtaal* van Ward Warmoeskerken gaat over de viering in oktober 2004 van het feit dat de stad zestig jaar geleden bevrijd werd van de Duitse bezetter. Ook heeft hij een *Bevrijdingsroute* beschreven, een fietsroute met de Grote Markt als begin- en eindpunt waarbij men langs negen locaties komt, waar iets over de bevrijding te zien is. Bij gelegenheid van de bevrijdingsherdenking werd het straatnaambord 'Jan Borghoutsplein' onthuld, inmiddels het vijfde herinneringsteken aan deze Bergse verzetsman. In *Plein in nieuwe woonwijk Cort*

Heyligers in Bergen op Zoom genoemd naar Jan Borghouts, verzetsstrijder 'Peter Zuid' en oud-staatssecretaris van Defensie beschrijft J.W.A. van Gastel in het kort het leven en de vele activiteiten van deze Bergenaar.

Bij het afscheid van gemeentesecretaris mr. P.B.J.M. Thomassen werd in het Regionaal Historisch Centrum het Markiezenhof een tentoonstelling over de stadssecretaris en zijn organisatie ingericht. Uit het verzamelde materiaal stelden Yolande Kortlever, André Moerbeek, Jan Peeters en Cees Vanwesenbeeck *Het loopt in de papieren. De stadssecretaris en zijn organisatie door de eeuwen heen* samen. Na in het kort het ambt van stadssecretaris beschreven te hebben, laten zij zes markante secretarissen de revue passeren. Met een opgave van alle thans bekende secretarissen wordt het artikel afgesloten. Na restauratie is het pand in de Zuivelstraat op de hoek met het Zuivelplein weer als historisch monument herkenbaar. Ir. J. Weyts heeft de historie en restauratie ervan in *De Waag, Zuivelstraat 24-26* beschreven. Met enige regelmaat krijgt Ben Daeter elders ontdekte vermeldingen van Bergen op Zoom. In *Bergen op Zoom buiten de heerlijkheid* doet hij daarvan verslag en sluit af met een 'overzicht tot nu toe'.

• *Jaargang 35, nummer 1, maart 2005*

Deze aflevering is in zijn geheel gewijd aan de Tweede Wereldoorlog en dan uiteraard hoe Bergen op Zoom en haar inwoners deze beleefd hebben. Van de hand van Irene van Kemenade is *Met gevaar voor eigen leven. Het verzet in Bergen op Zoom 1940-1945*. Zoals zij zelf aangeeft blijft het beperkt tot een algemeen beeld. In *Het verhaal van Hans Huijsman*, opgetekend door J.M. Backx, wordt beschreven hoe deze student zich onder dwang meldde voor de arbeidsinzet en op transport naar Duitsland werd gesteld. In 1944 keerde hij in Bergen op Zoom terug en maakte daar de bevrijding mee. In 1943 en 1944 waren Armeense hulptroepen van de Duitsers in en rond Bergen op Zoom gelegerd. Rudi Dercks verwerkte naar aanleiding van een vergeelde krant in "*Hajastan*". *Een weekblad voor Armeense soldaten in bezet Bergen, etappeplaats op een ongewisse marsroute* enkele aantekeningen over de geschiedenis van de Armeense bevolking sedert 1915 en van Armeense soldaten gedurende de Tweede Wereldoorlog. Uitgebreid zijn de *Jeugdherinneringen aan de verdedigingslinie rond Bergen op Zoom* van P. Luyks. Uit een nalatenschap kwamen in 2003 documenten te voorschijn over de bevrijding van Bergen op Zoom en de periode daarna. J.J.J. Dekker bewerkte een gedeelte daarvan tot *Een ooggetuigenverslag rond de slag om de Zoom*. Een neergestorte Amerikaanse piloot en de verborgen radio in zijn ouderlijk huis vormen de *Oorlogsverhalen in Bergen op Zoom* van Ad van Tienen. De *Opvang van kinderen van foute ouders na de oorlog. Lievenshove, een voorbeeld* is van de hand van Manon Wilbrink. Een aan het Markiezenhof geschonken portret was voor Jan Peeters de aanleiding om *Bij een portret van Dees Imandt* deze Berge verzetman in de schijnwerper te zetten. *Wardtaal* is gewijd aan de Broeders van Huijbergen.

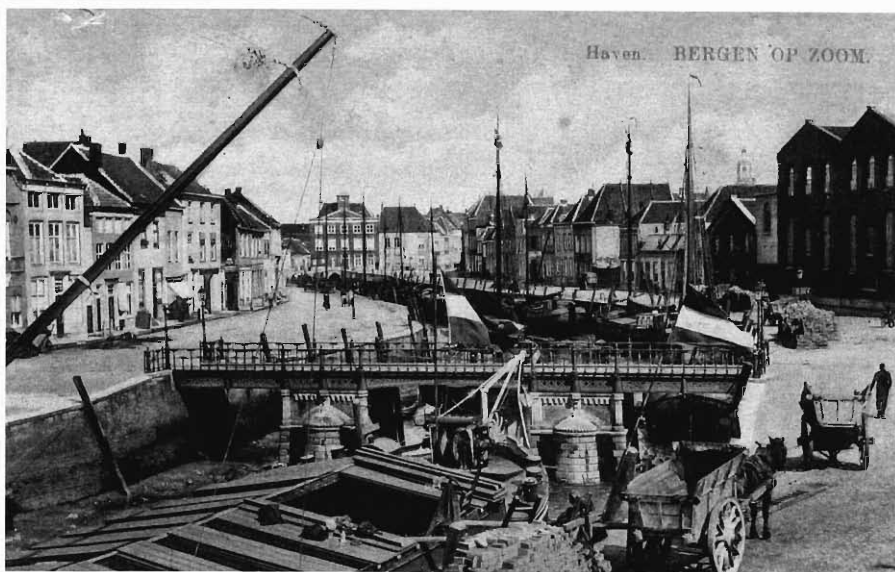
• *Jaargang 35, nummer 2, juni 2005*

Yolande Kortlever opent met een bijdrage over de *Marktplaatsen en handelshuizen te Bergen op Zoom tijdens de jaarmarkten*. In 1910 werd de laatste jaarmarkt gehouden. Namen van straten en gebouwen geven aan dat op verschillende plaatsen in de stad gehandeld werd. Ook werden stedelijke hallen, particuliere woningen en zelfs het kerkhof gebruikt om er handel te drijven. In *De geschiedenis van Bergen op Zoom door de bril van de Duitse bezetter* tracht P. Huijgens het doel en de betekenis van een in december 1941 door de Ortskommandantur uitgegeven beknopt stadsgidsje van Bergen op Zoom te achterhalen. Dat *Veediefstal een halsmisdadaad*

was, toont Bas Schot aan aan de hand van het procesdossier tegen Marijn de Vlaming alias de Leugenaer. Deze werd in januari 1759 ter dood veroordeeld door de galg wegens het stelen van een twee jaar oude vaars uit een weiland in de Auvergnepolder. De restauratie van een schuur behorend tot een boerderij van landgoed De Beek in Halsteren tot een door de heemkundekring Halchtherth bruikbaar onderkomen is in *Hof van Ram Beeklaan 29A te Halsteren* door Tom van Eekelen beschreven. In *Wardtaal* richt Ward Warmoeskerken zijn blik op Mattemburgh. *De geschiedenis van Bergen op Zoom* van G.A. Huijbregts is toe aan aflevering XXIV: *Industrialisatie en sociale kwestie 1840-1900*. In de gemeente kwamen eerst metaalverwerkende bedrijven en daarna suikerfabrieken. De laatste zorgden voor afvalstoffen die onder andere als grondstof dienden voor het bereiden van spiritus. Veel nijverheid vraagt goede verbindingen. In 1863 werd Bergen op Zoom per spoor met Roosendaal verbonden als eerste fase in een doorgaande verbinding naar Vlissingen. Bijna twintig jaar later werd een tramlijn naar het Tholense veer geopend. Door de groeiende industrialisatie werden de tegenstellingen tussen de kleine groep welgestelden en de massa arbeiders en hun leef- en werkomstandigheden steeds groter. Van het gemeentelijk Algemeen Armbestuur ging weinig daadkracht uit. Het Bergse stadsbestuur liet de armenzorg over aan het particulier initiatief met name: de diaconieën, armbesturen en Vincentiusverenigingen van de plaatselijke kerkelijke organisaties. Tenslotte kende de stad twee weeshuizen: een armkinderhuis en een armenhuis voor de opvang en verzorging van daartoe in aanmerking komende inwoners.

• *Jaargang 35, nummer 3, september 2005*

Met *Gemerct datter vander coudemerct gheen merct en is geweest* over het beheer van de marktkramen op de jaarmarkten door het Onzer Lieve Vrouwegilde in het midden van de zestiende eeuw opent Yolande Kortlever ook deze aflevering.

Opname uit 1908. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

Aflevering XXV van *De geschiedenis van Bergen op Zoom* van G.A. Huijbregts draagt de titel *Oorlog en crisis 1900-1945*. Omdat het een vrij grote tijdsperiode betreft met vele facetten is deze aflevering in meerdere delen opgedeeld. In dit eerste deel wordt aandacht besteed aan de Eerste Wereldoorlog, de Bergse metaalnijverheid tijdens het Interbellum (1919-1939), de ondergang van de Bergse suikerindustrie en de eerste vijftig jaar van de Zuid Nederlandsche (Melasse) Spiritus Fabriek (de ZN(M)SF 1899-1949). De jongerenpagina *Wardtaal* heeft de Sint-Gertrudiskerk als onderwerp. 25 Bergse vrouwen zijn in de zeventiende en achttiende eeuw elders begijn geweest. A.M. Bosters vermeldt hen in *De begijnen uit Bergen op Zoom*. Het laatste artikel is *Jan Jaspers en de secretariskwestie in Halsteren van 1923 tot 1928* van Jan Buuron. In mei 1923 kwam de sociaal bewogen arbeider Jan Jaspers in de Halsterse gemeenteraad. In 1926 had de gemeenteraad ernstige verdenkingen tegen gemeentesecretaris Van Hoek. Hij zou onder anderen vooral arbeiders benadeeld hebben. Als arbeidersvertegenwoordiger behoorde Jan Jaspers aanvankelijk tot de tegenstanders van de secretaris. Tijdens de afsluitende besprekingen van het plaatsgevonden onderzoek kon Jan Jaspers het in januari 1927 niet over zijn hart verkrijgen om in te stemmen met het voorstel om de secretaris te ontslaan, maar stelde hij een minder zware (in het artikel niet nader gespecificeerde) straf voor 'om de kinderen' van de 62-jarige secretaris niet te treffen. Deze opstelling kostte hem tijdens de raadsverkiezingen in mei 1927 zijn zetel. Omdat Jan Jaspers mede door zijn houding in deze zaak zijn krediet bij de werkgevende klasse in de regio verloren had, moest hij buiten West-Brabant werk zoeken. In mei 1927 verliet hij voortijdig de Halsterse gemeenteraad en de gemeente Halsteren.

Bosschenhoofd

Geboren en getogen in het dorp was het voor Nol Krijnen niet moeilijk een fotoboek *Bosschenhoofd in vroeger tijden deel 3* te vullen. Zoals de samensteller aangeeft in de Inleiding hebben de meeste foto's betrekking op de tijdsperiode van na de Tweede Wereldoorlog. Het zijn vooral mensen die in het boekje ten tonele worden gevoerd en bijvoorbeeld nauwelijks gebouwen.

Etten-Leur

Voor *Zwaaïen en zwieren rondom de Moeierboom in Etten. De kermis door de jaren heen in het centrum van Etten-Leur* vormden Hans Meesters, Fred Meijer en Gijs van Kemenade de redactie. In 41 hoofdstukjes brengen zij middels algemene informatie het kermisgevoel van verschillende Ettenaren en de ervaringen van exploitanten de sfeer van de Ettense kermis in de tweede helft van de vorige eeuw weer tot leven. De harde kaft, het gebruikte papier, de vele kleurenillustraties en de layout maken deze publicatie bijzonder. De aan een dergelijke uitgave verbonden kosten hebben evenwel ook een keerzijde. Nogal wat illustraties zijn op 'postzegelformaat' afgedrukt, waardoor de kleurige details van de vaak fraaie kermisattracties verloren gaan. Door het consequent ontbreken van verklarende bijschriften bij de illustraties moet de lezer die niet elk jaar kermissen bezoekt, nog al eens gissen naar wat er precies te zien is.

75 jaar door de tijd is een jubileumuitgave van de KVO (Katholieke Vrouwenorganisatie) Etten-Leur. Van een onder de Noordbrabantsche Christelijke Boerenbond ressorterende plaatselijke afdeling van de Boerinnenbond evolueerde de bond tot een onafhankelijke vrouwenorganisatie, waarvan het merendeel der leden nog wel een agrarische achtergrond heeft.

Opname uit 1915. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

Met het gereedkomen van het nieuwe stads- dan wel winkelhart heeft het centrum van Etten-Leur een ware metamorfose of zoals tegenwoordig gezegd wordt, een 'extreme make-over' ondergaan. In *Het centrumplan van Etten-Leur* is de geschiedenis van het gebied vastgelegd in de vorm van een terugblik in een ver verleden, maar ook met herinneringen en overpeinzingen aan een recentere periode van allerlei min of meer betrokkenen tijdens de realisatie van het nieuwe hart.

Fijnaart en Heijningen

Onder de titel *Grootmoeder vertelt ... over het dagelijks leven in Fijnaart en Heijningen omstreeks 1900* heeft F. Sneep met krantenberichten en de resultaten van archiefonderzoek als basis en enige eigen fantasie getracht in romanvorm de toen in Fijnaart en Heijningen wonende personen tot leven te roepen en aldus een tijdsbeeld van de beide dorpen en hun inwoners te schetsen.

Nieuwsbrief van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen

- *Nummer 30, november 2004*

Naast allerlei wetenswaardigheden uit andere bronnen en verenigingsnieuws wordt in deze nieuwsbrief kort aandacht besteed aan *De bevrijding van Fijnaart en Heijningen*.

Halsteren

In het najaar 2004 gaf de Vereniging Heemkundige Studiekring Halsteren-Lepelstraat als jaarboek *Halsteren-Lepelstraat en de Tweede Wereldoorlog* uit, waarvoor het jaarboek 1990 als basis had gediend. Sindsdien verricht archiefonderzoek en de registratie van persoonlijke belevenissen hebben veel nieuwe informatie opgeleverd, die een vernieuwde en uitgebreidere uitgave rechtvaardigde. Verdeeld

In 2004 herdachten de Broeders van Huijbergen dat hun congregatie 150 jaar geleden was gesticht. Dat moment was een goede aanleiding om te bezien waar de congregatie staat en welke mogelijk de weg naar de toekomst is. Ook kon teruggekeken worden op wat was geweest. Rob Wolf schreef daartoe in opdracht van het algemeen bestuur *Huijbergen en de uiteinden der aarde. De broeders van Huijbergen 1854-2004*. Het boek is een beknopt totaaloverzicht van leven en werken van de broedergemeenschap. In het verleden zijn er al boeken, brochures en artikelen geschreven, maar die beperkten zich vaak tot een bepaalde periode of een bepaalde geleding van de congregatie. Het accent van de publicatie kwam daarom te liggen op de ontwikkelingen in met name de periode van na de Tweede Wereldoorlog en het turbulente tijdvak na het Tweede Vaticaans Concilie. De eerste eeuw werd dan ook in maar één (het eerste) hoofdstuk behandeld. In de hoofdstukken met als titel 'einde van de klassieke periode', 'van oud naar nieuw' en 'terug naar Huijbergen' schetst de auteur de naoorlogse ontwikkelingen van de congregatie. Het laatste hoofdstuk beschrijft het missiewerk. In 1921 vertrokken de eerste broeders naar Kalimantan in het huidige Indonesië. In 1958 werd Brazilië, 'het andere uiteinde der aarde', ook een missiegebied. Het missiewerk heeft zich inmiddels ontwikkeld tot religieus geïnspireerde ontwikkelingshulp. De aanwas van jonge autochtone broeders in Indonesië geeft een nieuwe dynamiek aan de congregatie, zodat de toekomst waarschijnlijk daar zal liggen.

Opname uit 1905. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

• Jaarboek 2004

Jaarlijks terugkerend zijn de *Jaaroverzichten 1903 en 2003. Broeder Edmundus van Mechelen* [was] - *de enige broeder van Huijbergen uit Huijbergen* -. In 29 februari 2004: grenspaal 246 weer bovengronds wordt de geschiedenis van dit monumentje verhaald. In 40 Jaar heemkundekring 'De Wilhelmië' wordt aandacht besteed aan het tweede decennium (1975-1985) en in het bijzonder aan de viering van het 12½ jarig bestaan op 29 september 1979 van de heemkundekring. De naam van *Het Dingemansstraatje* was aanleiding op zoek te gaan naar sporen van deze familie in de archieven. *De garde van Huijbergen* was veldwachter Ko Adriaansen, die in 1936 begon als veldwachter en in 1963 eindigde als postcommandant van de rijkspolitie. Van de latere gemeentebode *Piet Verhaert - arbeider in de twintigste eeuw* - (1889-1983) is een korte levensbeschrijving opgenomen. In *Het Sinterklaasfeest* wordt onder het pseudoniem Observator geschreven over twee plaatselijke figuren: de rechtsgetrouwe douanebeambte Dingeman en de plaatselijke vrijbuiters Driekus, hoe die de Sinterklaasfeesten organiseerden en later ook zelf uitvoerden. Laatstgenoemde was zijn smokkelpraktijken zodanig in het feest te integreren dat deze voor zijn medeorganisator onopgemerkt bleven. In *De verplaatste grenspaal* worden enkele reeds eerder door J.R.W. Sinninghe uitgegeven spokerijen in de Brabants Westhoek aangehaald.

• Jaarboek 2005

Begonnen wordt met de gebruikelijke *Jaaroverzichten 1904 en 2004*. Een tentoonstelling over bedevaarten, processies en ommegangen was voor A. Hoogeveen-van Doorn aanleiding haar *Herinneringen* daarover op papier te zetten. In 40 jaar is het de beurt aan het derde decennium 1985-1995 en het feest van het 25-jarig bestaan op 18 - 20 mei 1990 van de heemkundekring. Ook nu werd weer een markante Huijbergenaar beschreven, de beetje zonderlinge *Willem Somers 'alias Willem Stop' 1869-1943*. Om het werk van de Nederlandse werkgroep 'Kant in de Klederdracht' te promoten heeft A.J.M. van den Eijnden-van Raaij een bijdrage gemaakt over *De West-Brabantse muts*. Weer een verhaal van Observator is *De Vlaamse Mie*, waarin het smokkelen opnieuw centraal staat. Na de Tweede Wereldoorlog liet de Furness Scheepvaart en Agentuur Maatschappij kustvaarders bouwen waarvan de naam allemaal eindigde op 'bergen'. In 1958 kwam de Huijbergen in de vaart. Onder de titel *Het schip 'Huijbergen'* worden verschillende korte artikelen over dit schip en zijn bemanning gebundeld. In *In memoriam 'De Kneet'* is de volledige tekst weergegeven van het herdenkingswoord van oud-burgemeester E.H. van Dommelen namens het 'Wielerscomité Huijbergen'. De Algemeene Katholieke Kunstenaarsvereniging (A.K.K.) hield van 1932 tot en met 1940 elk jaar haar studiedagen in het Huijbergse Ste. Marie. In *Katholieke Kunstenaarsdagen in Huijbergen 1932-1940* wordt een beeld geschetst van deze bijeenkomsten, de inleiders en de thema's. Tot slot van het jaarboek wordt aandacht besteed aan de Broeders van Huijbergen. Allereerst met een bijdrage over *Leo Testers '40 jaar priester'* en tot slot met een uiterst beknopte geschiedschrijving van *150 jaar Broeders van Huijbergen 1854-2004*.

Klundert

In *Gentlemen of the Highway (a detailed account of 60 years in transport)* heeft Frans Rynart (zoals hij zelf schrijft) op aanraden van Nancy Sinatra zijn herinne-

ringen aan een leven met vrachtwagens en transport, zowel achter het stuurwiel als de bestuurstafel van een multinationalaal transportbedrijf op papier gezet. In aflevering 80 (maart 2005) van *Molenwereld* beschreef J.S. Bakker in *Klundert: met sloop gemaal ook molenverleden uitgewist* in het kort en voorzien van verschillende illustraties de bemaling van de grotendeels onder de voormalige gemeente Klundert gelegen Nassaupolder.

De Overdracht. Uitgave van heemkundekring Die Overdraghe

- *Jaargang 30, nummer 4, december 2004*
Deze aflevering staat in het teken van de bevrijding van Klundert op 5 november 1944. In *Hommage aan een verzetsman* wordt geschreven over Kees van Drimmelen, die de distributie van het verzetsblad *Het Drievoudig Snoer* verzorgde. In *Terugzien op 1944/1945* heeft mevrouw J. Hagt haar herinneringen aan die jaren geboekstaafd.
- *Jaargang 31, nummer 1, maart 2005*
In november 2004 organiseerde de heemkundekring een tentoonstelling over Klundert van vóór 1940, de verwoestingen als gevolg van de bevrijding in 1944 en de naoorlogse herbouw. Onder de titel *Terugzien* wordt de tentoonstelling nog eens getoond.
- *Jaargang 31, nummer 2, juni 2005*
Klundert in prent met plaat IV is gewijd aan De Oosterstraat. *Nuttige wenken 2* geeft een aantal oude adviezen op het gebied van bakken en koken.
- *Jaargang 31, nummer 3, september 2005*
De recente sloop van de *Hoeve Keteldiep* in juni 2005 was aanleiding het nummer aan de geschiedenis en bewoners van deze boerderij te wijden.

Moerdijk

De Sprange. Periodiek van de Stichting Heemkunde Moerdijk

- *Jaargang 19, nummer 2 (48), oktober 2004*
Gom van Geel mocht een blik werpen in een plakboek van de plaatselijke *Korfbalvereniging Be-Fair* en stelde een stukje geschiedenis van deze sportvereniging samen. Corry Kortsmid ging in 1948 op internaat bij de zusters van het Allerheiligst Hart van Jezus van Moerdijk, die toen tijdelijk te Vught gehuisvest waren en beschreef *Het leven op een internaat*. (Zie) *Meerminnen* hebben een rol gespeeld in de geschiedenis van onder andere Moerdijk en Zevenbergen, zoals blijkt uit een bijdrage van Elly van Geel.
- *Jaargang 19, ongenummerd, 2004*
Ter gelegenheid van de viering van de bevrijding zestig jaar geleden werd een bijzondere aflevering van het tijdschrift uitgegeven onder de titel *9 november 1944-9 november 2004 Moerdijk 60 jaar bevrijd*. Een reeds in 1945 uitgegeven oorlogsprentenboek is in zijn geheel opgenomen.
- *Jaargang 20, nummer 1 (50), februari 2005*
Matti Herben verdiepte zich in de geschiedenis van de polder *De Ketel voorheen*

Moerdijk

Mare Anna en de straat

Opname uit 1905. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

genaamd De Elfhoeven ten zuidoosten van het dorp Moerdijk en tot de gemeentelijke herindeling van 1997 onder de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe gelegen. In *Hoe ik als kind de evacuatie en de bevrijding beleefde* heeft Corry Kortsmits beschreven, hoe zij de gebeurtenissen tussen 17 september 1944 tot en met 5 mei 1945 in Moerdijk en tijdens de evacuatie te Rijsbergen beleefde.

- *Jaargang 20, nummer 2, mei 2005*

Aan de hand van foto's van voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog en van latere herdenkingen van de bevrijding wordt opnieuw aandacht besteed aan *60 jaar bevrijding*.

Oud Gastel

Zoals gebruikelijk is de inhoud van *Jaarboek 2004* van de heemkundekring Het Land van Gastel in drie groepen onder te verdelen, namelijk de vaste rubrieken, de (langlopende) series en de losse bijdragen. Wat er zoal in de gemeente Oud en Nieuw Gastel in 1904 en 1954 gebeurde wordt beschreven in *Het gebeurde honderd jaar geleden* en *Het gebeurde vijftig jaar geleden*. Ook *Oud, de duivel is oud* met de traditionele vermelding van de tien oudste inwoners op 23 november 2004 en een interview met Fons Scheepers (91 jaar) behoren tot de vaste rubrieken. Het is geen toeval dat in aflevering 13 van *Uit 'herinneringen van broeder Theophile Nijman'* van de hand van Frans van Merriënboer ook 1954 behandeld wordt. In 1904 werd in Oud Gastel de eerste plaatselijke afdeling van een vakvereniging opgericht. Na een inleiding over de ontwikkeling van de vakverenigingen beschrijft Frans van Merriënboer aan de hand van het *Notulenboek van de K.A.B. afdeling Oud Gastel* het wel en wee van deze afdeling in de periode tussen januari 1946 en april 1950. In augustus 1961 gingen kapelaan Van Dam, het schoolhoofd broeder

Willibrord en chef B.B.A.-garage Corstjens *Met een 'lelijk eendje' op stap* door België en Frankrijk. Het verslag van deze reis is door Frans van Merriënboer letterlijk weergegeven. Naar aanleiding van de herdenking van de watersnoodramp in 2003 vertrouwde Elly van Sprundel-Perdaems haar herinneringen aan die dagen en haar ervaringen rond en tijdens de herdenking aan het papier toe onder de titel *Watersnood 1953 - 2003, een terugblik op 1 - 9 februari 1953*. Informatie over de Tweede Wereldoorlog, de bevrijding en een dodelijk slachtoffer in 1945 is verzameld in *De bevrijding 60 jaar geleden*. Een akte van boedelscheiding en andere documenten was voor Frans van Merriënboer aanleiding zich te verdiepen in de achtergronden van de betrokkenen. Zo kwam hij tot *Een Gastelse boedelscheiding in 1868 van Pieter Jan van Sprundel en Anna Cornelia van der Heijden*. Van 100 jaar *Van Leengoed. Een familiegeschiedenis* van de hand van het schrijverscollectief Van Leengoed verscheen deel 2.

Oudenbosch

Hollands Spoor is een rubriek in *Holland. Historisch Tijdschrift* waarin aandacht wordt besteed aan een tentoonstelling, museum of monument. In nummer 1 van de 37e jaargang (2005) worden 'De Basiliek en het Zouavenmuseum van Oudenbosch: In de schaduw van Rome' door één van de redactieleden bezocht. In *Kappa Oudenbosch 1954-2004* wordt de geschiedenis van twee in Oudenbosch en Etten-Leur gevestigde bedrijven, N.V. Golfcarton Brabantia en Golfkartonfabriek Movi, op heldere wijze beschreven. Via samenwerking, fusie, overname en verzelfstandiging zijn deze uiteindelijk in 1998 samengekomen in Kappa Oudenbosch Golfkarton BV. Ook geven (oud-)medewerkers hun visie op de afgelopen 50 jaar. Zoals van een bedrijf uit een conglomeraat van papier- en kartonverwerkende bedrijven verwacht mag worden is aan de vormgeving grote aandacht besteed.

Uitgave van de Heemkundige Kring Broeder Christoffor

De Haagse Virginie C.M. Franken trad in 1921 als zuster Caspara in de congregatie van de Zusters Franciscanessen te Oudenbosch in. Na in allerlei plaatsen lesgegeven te hebben keerde zij in 1939 terug in Oudenbosch om er tot 1945 les te geven op de ULO. Vanaf het moment van de invasie van de geallieerden in Normandië in juni 1944 legde zij haar gedachten en ervaringen en die van haar medezusters in een dagboek vast. Nummer 81 van de serie bevat het eerste deel, namelijk de periode vanaf de invasie in Normandië tot begin november 1944 van *De bevrijding van Oudenbosch. Fragment uit het dagboek van zuster Caspara (St. Anna)*.

In *Enige feiten uit het Oudenbosch van 1904* beschrijft Wim Tousain een aantal meer en minder bekende gebeurtenissen en situaties in Oudenbosch in 1904. Deze inmiddels vijftiende aflevering van *Enige feiten....* is nummer 82 in de serie. Van november 2004 tot februari 2005 had de heemkundige kring een fototentoonstelling over 'Oudenbosch in de jaren '60'. Op veler verzoek is deze tentoonstelling in *Oudenbosch in de jaren '60. Feiten, feitjes en foto's uit de jaren '60 van de vorige eeuw* door Bernard den Braber, Kees Heskens en Mark Buijs vastgelegd in nummer 83. Chronologisch worden met enkele woorden allerlei plaatselijke, landelijke en internationale gebeurtenissen aangestipt en soms met kleine fotootjes geïllustreerd. Grote foto's beperken zich voornamelijk tot inmiddels verdwenen bouwkundige objecten.

50 jaar *Bridge* is de titel van nummer 84. Onder redactie van Willem Gouverneur en Piet van der Sanden en met een bijdrage van Annie Gouverneur wordt het wel en wee van deze vereniging beschreven en middels foto's van personen en/of gebeurtenissen en kopieën van documenten verlicht.

Janneke van Agtmaal en Chris van de Lindeloof stelden in samenwerking met Bernard den Braber (van de Heemkundige Kring) nummer 85 samen: *75 jaar Buurtschap 't Oudland 1930-2005*.

Rosendaal

De Week van de Geschiedenis 2004 had als thema 'typisch Nederlands'. Deze week begon met de eerste Landelijke Archiefendag met als motto 'Archiefschatten'. Beide onderwerpen combinerend kwam het Gemeentearchief Rosendaal tot publicatie XXIX: *Zo was het toen*, waarin Wim Schütz aan de hand van achttien schilderijen in verf en pastel het Rosendaal van zijn jeugd tussen 1920 tot 1940 uitbeeldt. Leeftijdgenoot Frans de Clercq zorgde voor enig commentaar, terwijl archivaris Joss Hopstaken er korte historische notities aan toevoegde.

Eén van de vele bedrijven in Rosendaal was sedert 1977 HFS adressen, een direct-mailorganisatie en ooit een loot aan de boom van bedrijven van de (ook in Rosendaal gevestigde) Stoltenhoff Groep N.V. van de Rotterdammer H.F. Stoltenhoff. In *Winstgevend organiseren. Mijn leven. Privé en in Business. Hoogtepunten uit een bijna 80-jarig leven* beschrijft hij zijn zakelijk en privé-leven en illustreert het met vele kleurenafbeeldingen. Ook besteedt hij aandacht aan de geschiedenis van zijn familie.

Opname uit 1906. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

Frans de Clercq was kabinetschef van de burgemeester van Roosendaal. In de loop van zijn leven schreef hij columns en korte verhalen in onder meer *De Linie*, *De Vlaamse Linie*, het *Blad zonder naam* en de dagbladen *De Stem* en het *Brabant Nieuwsblad*. Iets meer dan honderd van deze columns, waar in vooral Roosendaal en haar inwoners figureren, zijn nu gebundeld in *Door de tijd heen*. Duidelijk is dat bij deze sobere uitgave de inhoud allesbepalend is. Aan de presentatie is minder aandacht besteed.

Bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Heemkundekring De Vrijheijt van Rosendale liet het bestuur een kleine afzonderlijke publicatie het licht zien. In *Terug in de tijd* wordt teruggeblikt op de historie van de kring, maar ook op enkele kleine aspecten van de Roosendaalse geschiedenis, het onderwerp waarop de heemkundekring zich richt.

De Vrijheijt van Rosendale. Halfjaarlijks tijdschrift van de heemkundekring De Vrijheijt van Rosendale

- *Jaargang 25, nummer 45, december 2004*

Direct na de bevrijding van Roosendaal heeft Adri Ridders op aandrang van buurman en toenmalige wethouder G. Lanen zijn belevenissen uit die dagen opgeschreven. Daarna is het werk een paar keer zoek geraakt, maar in 1999 tenslotte teruggevonden en nu gepubliceerd. Met als titel *Mijn verhaal over de bevrijding in 1944* worden de indrukken van de gebeurtenissen in september en oktober 1944 beschreven. Ook *Van Roosendaal naar Rüschlikon* gaat over de Tweede Wereldoorlog. W.M. Heijnen verhaalt wat hij heeft kunnen vinden over het verblijf van een groep Roosendaalse kinderen van mei tot september 1945 in Rüschlikon (Zwitserland), een van de vele uitzendingen van Nederlandse kinderen naar het buitenland om aan te sterken. Onder de titel *Oorlogsburgemeester* schrijven P.M. van Leeuwen en W.M. Heijnen over J.H.T. Daems, die van april 1942 tot begin september 1944 burgemeester van Roosendaal was. Ook *Foto's van vroeger* gaat over de Tweede Wereldoorlog: tanks van bevrijders in de Nispensestraat. Jaap Pleij ging voor zijn gebruikelijke interview van een oude Rosendaler deze keer naar Bernard Hillemans. In *Het vrije leven begon voor dokter Hillemans pas tijdens zijn studietijd* vertelt deze over belangrijke gebeurtenissen in zijn leven en in Roosendaal. Marius C.J. Broos behandelt in *De Roosendaalse Heide met het Rozenven* de eigenaren en hun ontginning van heide en bos tijdens de negentiende en begin twintigste eeuw. E.G. Boeren heeft via het internet enkele *Roosendaalse Oost-Indiëvaarders* ontdekt. J.A. van Dongen las voor *Roosendaal van dag tot dag* de periode *1 januari 1904 - 1 juli 1904* en P.C.A. van Haperen de periode *1 januari 2004 - 1 juli 2004*. Ton Steendijk verzorgde in het Roosendaals dialect *Da waar pas kras!!* Leopold C.C.M. de Beer verdiepte zich in de *Geschiedenis van de Tolbergse schuurkapel in het Kerstenspark*. Sinds 1957 heeft de gemeente Roosendaal elf maal de erepenning in zilver uitgereikt. Eén van de gelukkigen was *Pierre Verkouteren*, over wie W.M. Heijnen een korte biografie samenstelde. Margo Bogers-Raats en Ben Maas vervolgden hun *Verhalen van Boonen*, terwijl Ben Maas in aflevering vijf van *Uit het archief: De Roos* de toestemming uit 1699 van koning-stadhouder Willem III als heer en baron van Breda voor de vrijheid Roosendaal publiceert om naast de reeds bestaande jaarlijkse paardenmarkt een magere en vette beestenmarkt te houden. In *Kinderspelen* schrijft Geert van Ravels over 'wegkruiperke' en 'schaaltje trappen'. Kees Zagers haalt ten slotte in *Sinterklaas, wie kent hem niet?* herinneringen op over hoe hij met enkele vrienden van de Katholieke Jonge

Middenstandsvereniging in de jaren vijftig van de vorige eeuw als Sinterklaas en Zwarte Pieten bij leden van De Katholieke Kring aan huis kwam.

• Jaargang 26, nummer 46, juni 2005

In *Lezers reageren* zijn de reacties van verschillende Roosendalers naar aanleiding van foto's in de vorige aflevering verzameld. Marius C.J. Broos zet zijn beschrijving van plaatselijke landgoederen voort. In *Het landgoed Visdonk in handen van de gemeente* beschrijft hij de historie van het gebied. In *Herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog* blikt Ad. Ridders aan de hand van zijn in 1944/1945 opgeschreven ervaringen terug op 9 tot en met 14 mei 1940. Naar aanleiding van het artikel over de kinderuitzending naar Zwitserland heeft W.M. Heijnen verschillende reacties gehad die in *Van Roosendaal naar Rüschlikon* (2) gebundeld zijn. Voor *Roosendaal van dag tot dag 1 juli 1904 - 31 december 1904* las J.A. van Dongen het betreffende gedeelte van *De Grondwet*. Een foto bij gelegenheid van een (vermoedelijk) huwelijksjubileum binnen de familie Sittert is het onderwerp van *Foto's van vroeger*. Voor *Huwelijksdispensaties te Roosendaal* heeft E.G. Boeren een tweetal voorbeelden uit de familie Van Eeckelen. P.C.A. van Haperen hield voor *Roosendaal van dag tot dag 1 juli 2004 tot 31 december 2004* de actualiteit bij. Als kind had Kees Zagers astma. Nadat een plaatselijk geestelijke zijn goedkeuring had gegeven aan een bezoek aan een gebedsgenezer werd deze bezocht. In *Het Boerke van Nijmegen en mijn astma* wordt alles in geuren en kleuren uit de doeken gedaan. Geert van Ravels besteedt in *Kinderspelen* aandacht aan 'tikkertje'. *Alouisius Luijsterburg* was de eerste Roosendaler die in 1957 de erelegpenning van verdienste in ontvangst mocht nemen. Na zijn pensionering in 1951 als (eerste) directeur van Philips-Roosendaal organiseerde hij voor de gemeente de Bescherming Bevolking. In het Roosendaals dialect schrijft Ton Steendijk over *Mitigaosie* (verzachting, verlichting, leniging). Ben Maas heeft voor *Uit het archief: 'De Roos'* een reglement voor de keurmeesters uit 1733 opgediept. Een fles oude jenever, twee kroonkurken, twee bedrijfsstempels, twee alcoholmeters en enig handelsdrukwerk van de firma Henri Wouters & Zoon waren voor Marius Broos voldoende om in *Uit de Heemkelder* deze voorwerpen te beschrijven en de historie van de jeneverstokerij in de Molenstraat uit de doeken te doen. René Konings stelde *Een terugblik op het 25-jarig jubileum van de Vrijheijt van Rosendale* samen. De Sint Jan is sinds 2003 niet meer in gebruik als kerk. In *Verborgten plekken van de Sint Jan* neemt Ben Maas de lezers in woord en beeld mee naar plekken in de kerk waar men normaliter niet komt. In deze eerste aflevering gaat hij naar de zeven zolders. Voor *Kees Vermunt loodste drie clubs naar het betaalde voetbal* heeft Jaap Pleij een interview met de man, die deze prestatie in een periode van zes jaar realiseerde.

Sprundel

In *Jaarboek 19* (2004) van de heemkundekring Onder Baronie en Markiezaat is een groot aantal, meest kleinere artikelen opgenomen. Piet Voeten heeft het over *De eeuw van ons vader*, die in juni 1904 geboren werd en in februari 2004 overleed. M.J.J. van den Maagdenberg is inmiddels in aflevering 6 van *De pastoors van Sprundel en hun vervangers* aangekomen bij Franciscus de Verme, pastoor van 1606 tot 1625. J. Kerstens heeft opmerkelijke zaken uit het *Sprundels nieuws uit de jaren 1904 en 1954* bijeen gezocht. *Genealogie bij een bidprentje* van Piet van der Smissen beleeft aflevering 3. M.J.J. van den Maagdenberg bespreekt in *Toponiemen* de Bernende Meir en Jan Engels Acker. Met behulp van kaartjes heeft A. Heeren verduidelijkt waar een aantal landerijen lag die in *Het testament van*

Cornelis de Regt uit Vorensende in 1841 voorkomen. Van *Huwelijksdispensaties te Sprundel* van E.G. Boeren is aflevering XI opgenomen. Riet Vergouwen-van Ginneken dacht terug aan *Ons paard Poets*.

Als intermezzos zijn tussen de artikelen foto's van de *St. Janschool, 6e klas, 1956/1957*, *Toneelvereniging 'Hoger Leven'* uit 1957, *Kruispunt Sprundel in 1955*, *Groep Sprundelaars op Schiphof, 1954*, *Marischool klas 4, 1957* en *De meisjes van de huishoudschool, 1956* (waren er echt maar vijf meisjes dat jaar op die school?) geplaatst.

Steenbergen

Omdat twee generaties Soetens gewoond en gewerkt hebben op *De Hoeve Lindenburg in de polder Kruisland* hebben C.P.H. Soetens en M. Soetens-Menage hun (nog niet volledige) informatie over pachters en eigenaren van deze hoeve tussen 1604 en 2004 in aflevering 1 (januari) van jaargang 29 (2005) van het *Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* gepubliceerd.

Kroniek van Steenbergen. Viermaandelijke uitgave van C. Slokkers

- *Nummer 36, november/december 2004*

In *Deken Petrus Simon de Wit* worden enkele feiten uit de parochiegeschiedenis ten tijde van deze pastoor-deken vermeld. Met *Ooggetuigenverslagen: Steenbergen bevrijd (1)* wordt een serie bijdragen begonnen, waarvoor de herinneringen bij gelegenheid van de viering van 50 jaar bevrijding op schrift waren gesteld. De geschiedenis van *De Steenbergse windmolens* is tot op heden niet goed uitgezocht. Nu wordt er een begin mee gemaakt. In 1932 werd in het St. Jozefpatronaat het toneelstuk *En waar de Ster bleef stille staan* van Felix Timmermans opgevoerd. In *Kerstmis nadert* wordt daar kort op teruggekeken. *Zalig Uiteinde* gaat over de Steenbergse woonwagenbewoner Arjaan van Til en diens vrouw Huberdien. *Droeve dingen* gaat zoals de titel al aangeeft over enkele trieste overlijdens. Over Suuske de klompenmaker die *Op het Doornedijkje* woonde had Pierre Baselier in 1978 een stukje geschreven, dat nu (weer) is opgenomen. Aflevering 16 van *Steenbergse verenigingen en instellingen* is volledig gewijd aan de muziekvereniging Volharding.

- *Nummer 37, april 2005*

In *Processies en bedevaarten vanuit Steenbergen* behandelt Con Slokkers deze katholieke rituelen naar Sint Willebrord, Scherpenheuvel, Banneux, Beauraing, Kevelaer, Lepelstraat, Gaverland, Hakendover, Wittem, Welberg, Bergen op Zoom, Hoogstraten, Kapelberg, Breda, Moerdijk, Sittard, Ulicoten, Meerlese Dreef, Woensdrecht, Zegge en Berendrecht. In *Anno: Jaren zeventig* worden plaatjes getoond van de wegbrug aan de Kade, Hotel P. Vroon en Bac Color. In aflevering twee van *Ooggetuigenverslagen: Steenbergen bevrijd* weet Piet van Leest: *Kruisland kwam er relatief goed van af* en dat volgens Louis van Broekhoven *Welberg, een vuurhaard in de oorlogsbranding* was. W.A.H. van der Horst beschrijft in *Een modern spook* wat hem op Sinterklaasavond 1958 overkwam, toen hij een overledene met de gemeentelijke bestelwagen naar Charitas vervoerde. In inmiddels aflevering 17 van *Steenbergse verenigingen en instellingen* is het de beurt aan de muziekvereniging Amicitia.

• Nummer 38, augustus 2005

Onder de titel *Swingend Steenberg* wordt in deze aflevering begonnen met een beschrijving van allerlei activiteiten op muzikaal gebied te Steenberg na de Tweede Wereldoorlog, waarbij de nadruk ligt op de muziek voor en door de jeugd. De periode tussen 1950 en 1967 wordt behandeld. In *Veeartsenij* komen enkele zaken ter sprake over veeartsen en dierziekten in de negentiende eeuw. *Gemeentehuis Steenberg* toont een ongedateerde foto van de voorgevel en *Gemeentewapens* de wapens van Steenberg, Dinteloord en Nieuw-Vossemeer die ooit door koffie HAG in een verzamelserie zijn uitgegeven. *Kent u ze nog? 1958* laat een achttal reclames zien. *De stadskist van Steenberg* (een kist waarin de voornaamste archiefstukken werden opgeborgen) werd (na de stadhuisbrand in 1936) twintig jaar later in een loods van gemeentewerken teruggevonden. *Mie en Mijn* waren de creaties van Theo van Drunen en Piet Scheepers, die in 1938 in een toneelschets Steenberg en de inwoners eens flink op de hak namen. *Jan Franken: een befaamd Steenbergenaar* studeerde in 1940 op het kleinseminarie te Weert. In een uitgebreid verslag liet hij familie te Almelo weten over zijn reis in mei 1940 van Weert naar Steenberg. *De verloting van 'de Buts'* betreft een in 1899 door R.A. van Haesendonck georganiseerde verloting. Inkomsten en prijzengeld waren gelijk (99 gulden). Blijkbaar behoefde de organisator er dus niets aan te verdienen. In aflevering 18 van *Steenbergse verenigingen en instellingen* wordt een drietal muziekverenigingen genoemd en kort beschreven.

St. Willebrord

Kom binnen, goede mensen is de titel van het inmiddels al weer zeventiende (jaar)boek van de heemkundekring Willebrord. De titel is een uitspraak van burgemeester Piet Alberts op 1 april 1953, waarmee hij de inwoners van Etten-Leur en

Opname uit 1920. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

Hoeven welkom heette, die als gevolg van een gemeentelijke herindeling rond het kerkdorp St. Willebrord tot de gemeente Rucphen gingen behoren. Het bestuur noemt de uitgave 'een boekje', maar met 416 bladzijden is dat wel een wat bescheiden kwalificatie. De inhoud is evenals in voorgaande jaren zeer divers. Het grootste gedeelte wordt gevuld met portretten en groepsfoto's van inwoners van het dorp in familie- of verenigingsverband. Her en der zijn beelden van inmiddels verdwenen slechte woonomstandigheden geplaatst. In artikelen wordt aandacht besteed aan de eerste vroedvrouw van Rucphen Anna Mathilda Kimmel-de Clerck, wielrenner Woutje Wagtmans, pastoor Petrus Bastiaansen, Piet Heeren alias Piet van Saaren en burgemeester Piet Alberts. Ook de ingebruikname in 1958 van het verenigingsgebouw De Lantaarn wordt kort beschreven.

Willemstad

Ravelyn. Periodiek van de heemkundekring De Willemstad

- *Jaargang 23, nummer 1, februari 2005*

Inmiddels is C. van Mastrigt bij aflevering IV van *Willemstad in de Bataafs/Franse tijd 1795-1813*. Ook *Feest in Willemstad. Ter gelegenheid van het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina* is van hem. Van *Het Staatse leger in de periode 1793-1795* van Geert van Uythoven is deel 2 opgenomen. Door schippers voor schepenen of notaris van Willemstad afgelegde verklaringen van hetgeen hen op het Hollandsch Diep voor de stad was overkomen vormden voor C. van Mastrigt de bron voor zijn *Schippersleed*. Reclamespotjes met moderne kledingstijlen waren voor A.M. Wilmink-Noom aanleiding in *Helemaal Passé* te schrijven over de kledingstijlen van haar grootouders en buurman. Johan Schot vond het antwoord van het Hoofd van de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen aan de secretaris

Opname omstreeks 1920. Regionaal Archief West-Brabant, fotocollectie Willemstad.

van het waterschap de Ruigenhil over een in 1935 gevonden onkruid: *Wilde Peen*. Naar aanleiding daarvan verdiepte Beer Clement zich in *Peen* in de historie van de eetbare variant.

194

- Jaargang 23, nummer 2, juni 2005

Met aflevering 1 van *Gesproken Portret* wordt een nieuwe serie artikelen begonnen. A.M. Wilmink-Noom sprak met M. (Ria) van Sliedregt over de geschiedenis van haar bakkersfamilie in de Landpoortstraat. C. van Mastrigt schreef aflevering V van *Willemstad in de Bataafs/Franse Tijd 1795-1813*. In *Werkzaamheden en functies op de Volkeraksluizen (van 1967 tot 1973)* verdiept Jan van Horne zich in een stukje moderne geschiedenis. Anton Slagers keerde voor zijn *Herinneringen aan mijn Willemstadse schooltijd. Hoe het was en nooit meer zal worden* terug naar de jaren 1926-1933. *Meekrap* werd geteeld voor de rode kleurstof die ervan gewonnen kon worden. Behalve over dit gewas besteedt Beer Clement ook aandacht aan andere natuurlijke, voor de consumptie geschikte kleurstoffen.

94

Woensdrecht

Het eerste stukje van de titel 'Accoord' zei Van Putte. *De geschiedenis van de Oud-Hinkelenoordpolder van Woensdrecht 1685-2004* was het stopwoord van Hendrik van Putte, de laatste telg van een lange reeks familieleden die betrokken waren bij het besturen van de polder vanaf 1690 als schout en schepenen. Het boek is een opsomming van allerlei feiten en feitjes uit archieven.

Wouw

In jaargang 29 (2005) aflevering 1 (januari) van het *Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* is met de publicatie van gegevens uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw van *De familie Hoogmoet uit de westhoek* door Jonkhout en C. A. van Hoogmoet een aanzet voor een completere genealogie gemaakt. De meeste leden van de familie waren in die tijd woonachtig in en direct rondom Wouw.

De Vierschaer. Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundekring De Vierschaer

- Jaargang 22, nummer 3, oktober 2004

Voor *In gesprek met ...* zat Kees Hellemons aan tafel met *Leen Elst en Willem van Tiggelen van café De Roskam*. Het artikel *Jo van Veenendaal gaf zijn leven voor onze vrijheid* in de eerste aflevering van jaargang 22 leverde een tweetal reacties op, die de redactie de lezers niet wilde onthouden. Het planten van de Prinses Amaliaboom in het Catharinapark was aanleiding om een rubriek over herdenkings- en andere monumentale bomen te beginnen onder de passende titel *Een boom opzetten*. In deze eerste aflevering besteedt Jan de Bont aandacht aan de Amaliaboom, de Beatrixboom bij de Rotselaer en de monumentale bomen in het Catharinapark. J. Smits schreef in 'Brabants Peil, monumentale voor waterbeheersing in Noord-Brabant' over *De toldeuren in de Zoom*, een artikel dat met toestemming van auteur en uitgever overgenomen mocht worden. Een elders gepubliceerd artikel over minder bekende familiewapens van West-Brabantse predikanten was voor Kees Bovée aanleiding de daar genoemde Nathan Vaij (Heerle 1669-1674) en Gasparus Schadden (Wouw 1763-1779) te beschrijven. Con Slokkers publiceerde een eerder (in de *Kroniek van Steenberg*) getoonde foto met toelichting van

Voetballende seminaristen. De in Wouw geboren professor Sjef Teuns begint met een *Kroniek over een lang verlogen verleden*, waarin hij terugkijkt op zijn jeugd. In de eerste aflevering heeft hij het over de Lambertusjongensschool.

- *Jaargang 22, nummer 4, december 2004*

Deze draagt op de omslag de titel *75 jaar plattelandsjeugd in Moerstraten, Heerle en Wouw, 1929-2004*. Het 75-jarig bestaan van deze katholieke jongerenorganisatie was voor Kees Bovée aanleiding zich te verdiepen in de organisaties, waarin de jonge boeren en jonge boerinnen zich vanaf 1929 binnen de voormalige gemeente Wouw hadden verenigd.

- *Jaargang 23, nummer 1, april 2005*

Henk Hellegers opent deze jaargang met *De gemeente in het jaar 1904*. Iets verder in dit nummer vult hij *Wouw in het nieuws in 1904*. Jan de Bont heeft het in aflevering 2 van *Een boom opzetten* over de Sint-Nicolaasboom bij de Wouwse sporthal. Bij het opruimen van een berg grond tegen de molen De Arend kwamen acht grafstenen van de oude katholieke begraafplaats te voorschijn. In *Grafstenen ont-hullen geheimen* verdiept Piet Hoendervangers zich in de historie van de begraafplaats en de afzonderlijke grafmonumenten. Henk Hellegers belicht *De moord op tante Kaat ofwel de zaak Van Steenpaal-Luykx*. In 1906 kwamen de Wouwse daders van deze Roosendaalse moordaanslag voor de rechter. Het Roosendaalse dagblad *De Grondwet* wijdde een speciale editie aan de eerste dag van het proces. Kees Hellemons toog naar de Westelaarsestraat om *In gesprek met ... Anneke en Kees Boden* te komen. Ten slotte is het Henk Hellegers die de aflevering afsluit met *Overnachtingen van Koningin Wilhelmina op het Wouws station*.

- *Jaargang 23, nummer 2, juli 2005*

Dit nummer heeft als titel *Wouw en de wielersport (De historie van de wielerronde van Wouw van 1932 tot 1991)*. Aan de hand van het archief van het Wouwse wielersportcomité stelde Henk Hellegers dit historische overzicht samen.

Zegge

Jaarboek 2004 van de heemkundekring Den Lande van Zegge bevat weer een brede schakering van artikelen, waarvan verschillende een vervolg zijn van eerdere publicaties. Het plaatselijk dialect komt aan bod in *Zegs zozeed* van Ad Koevoets. *Verdwenen objecten langs "de Baon"* van Jos Mol en in de *Kroniek van Zegge 1902, 2003* door C. Hellemons-Verstraten horen ook tot deze categorie. Jac. van den Oever gaat verder met zijn *Kinderspelen*. Jeanne de Beer-Baeke heeft het over *Oude bidprentjes en het nut daarvan*. Onder de titel *Cees Lazeroms. Beeldimpressies van een Zegse wielrenner* heeft Ad Schrauwen deze plaatselijke wielersport voor het voetlicht gehaald. In *Van kroontjespen tot computer. Een tijdvak van contrasten* geeft R. Mies weer welke veranderingen hij meegemaakt heeft in het onderwijs aan de Zegse lagere school. Voor de Lage Zegstraat verdiepte Erik de Beer zich in *De Zegse veenontginningen in de Middeleeuwen*. In juli 1854 werd de spoorlijn Roosendaal-Breda in gebruik genomen. Dit jaar was dus *Zegge, 150 jaar kerkdorp naast het spoor*. Ter illustratie hiervan heeft Arno Verhagen een aantal feiten op papier gezet.

Tekening uit 1910. Prentbriefkaartencollectie Geert de Bruijn, St. Willebrord.

Zevenbergen

In juni 2005 nam de Hervormde Gemeente Zevenbergen het nieuwe ontmoetingsgebouw Het Anker in gebruik op de plaats waar voorheen het jeugdthunk De Ark gestaan had. In de brochure *De Ark verAnkerd* wordt na een korte terugblik op De Ark de totstandkoming van de nieuwbouw beschreven.

Oud Nieuws. Periodiek van de heemkundekring Willem van Strijen

- *Jaargang 24, nummer 3 (74), oktober 2004*

In het najaar 2004 bestond de Zevenbergse heemkundekring vijftig jaar. Om de sfeer van Zevenbergen uit het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw te laten herleven beschreef Jan C.D. Barel in *Op weg naar de Oudheidkamer* al wandelend het centrum van Zevenbergen in de zomer van 1951 (toen hij dertien jaar oud was). Foto's van W. Meulblok verluchten het een en ander.

- *Jaargang 25, nummer 1 (75), februari 2005*

Het kleermakersgilde in Zevenbergen is onderwerp van studie geweest voor Paul van Gool. In enkele afleveringen zal hij over de oprichting, het dagelijks functioneren en de teloorgang verhalen. B.J. van Tilburg heeft uit kranten en tijdschriften uit de periode januari - april 1905 allerlei *Nieuws van Zevenbergen 1905* verzameld. In *Vervolg van mijn wandeling door het centrum* zette C.D. Barel zijn tocht door het Zevenbergse centrum in 1951 voort. Naar aanleiding van het vorige artikel had hij enige reacties gekregen die in *Wandeling door Zevenbergens centrum in 1951* verwerkt zijn.

- *Jaargang 25, nummer 2 (76), juli 2005*

In *Het kleermakersgilde in Zevenbergen* beschrijft Paul van Gool het functioneren tussen 1737 en 1796 en het einde van dit gilde. In *Nieuws van Zevenbergen 1905* wordt de periode mei - juli door B.J. van Tilburg behandeld. Jan C.D. Barel is met *Wandelen door Zevenbergens centrum* aan het derde deel van zijn rondgang bezig. Na enkele vragen in *Oproep aan de lezers* wijst H. Spielman op *De coaster 'Zevenbergen'*.

Zevenbergschen Hoek

In deel 4 van de publicatiereeks *Zevenbergschen-hoek* schrijft Ton Reniers over *Mina van Aken en de kerk*. Van Wilhelmina van Aken werd verteld dat zij in haar eentje de Hoekse koepelkerk had gefinancierd. Na het kerkelijk leven in Zevenbergen door de eeuwen geschetst te hebben en de oprichting van een parochie 'op Den Hoek', zonder overigens de oprichtingsdatum van 1 april 1814 als geheugensteuntje te noemen, wordt de feitelijke bouw van de koepelkerk beschreven en de financiering daarvan. Aan het einde is het duidelijk dat er meerdere personen bij de financiering betrokken waren en niet alleen Mina. Na het familienetwerk van Wilhelmina van Aken wordt uitgebreid stilgestaan bij de hoofdpersoon 'als vrome vrouw' en laat Ton Reniers zien hoe Mina van Aken haar rijkdom vergaarde en deze tenslotte weer verdeelde.

Zundert

De overgang naar de 21^e eeuw was voor de organisatie van het Zundertse Sportgala aanleiding alle kampioenen uit de voorbije eeuw bijeen te brengen en nog eens in het zonnetje te zetten. Tijdens de voorbereidingen daarvoor kwam zoveel informatie boven water, dat besloten werd verder te zoeken en alles in een boekwerk vast te leggen. *Zundert 100 jaar sport* is het resultaat. Na een verklarende 'Proloog' (de wielersport is nauw verbonden met de gemeente) zijn vijftig sporten alfabetisch gerangschikt. Per sport worden na een korte algemene inleiding de Zundertse verenigingen en organisaties en de meest prominente beoefenaars beschreven. Bij de schietsport (na wielrennen het omvangrijkste hoofdstuk van het boek) permitteren de samenstellers zich bij de schuttersgilden een historisch 'uitstapje' in een verder verleden. Een noodzakelijk Persoonsregister besluit dit lijvig, met zeer veel illustraties voorziene en prima verzorgd naslagwerk. Dat het slechts vier jaar duerde van idee tot presentatie mag gezien de indrukwekkende hoeveelheid aan feiten en gegevens als een topprestatie beschouwd worden.

Al in meerdere gemeenten heeft Chr. Buiks over veldnamen gepubliceerd. Vier kloeke delen en één map met kaarten vormen het door hem samengestelde en de heemkundige kring uitgegeven *Veldnamen in de gemeente Zundert*. De omvang is gerelateerd aan de grote oppervlakte van de gemeente met als gevolg veel veldnamen.

Het Land aan de Breede Aa. Halfjaarlijkse periodiek van de heemkundige kring De Drie Heerlijkheden Zundert/Rijsbergen

- *Jaargang 14, nummer 28, oktober 2004*

Het in 1699 opgerichte *Gilde St.-Bavo*. *De boerenguld van Rijsbergen* is het onderwerp van deze uitgave. Uit de achttiende eeuw is evenwel weinig informatie bewaard gebleven, waardoor deze nog enigszins in nevelen gehuld blijft. In de

Kroniek vermeldt Julia Zagers-Jacobs de meest aansprekende gebeurtenissen uit de periode april - september 2004.

• *Jaargang 5, nummer 29, april 2005*

Herinneringen aan de (laatste) oorlogsjaren naar aanleiding van de bevrijding in het najaar van 1944 vormen het bindende element van deze aflevering. De blik op *Die goeie ouwe tijd* van Harry Jochems beslaat de helft van de uitgave. Jos Lombarts heeft zijn *(Na)oorlogsherinneringen* en Jos Antonissen dacht aan *De bevrijding en wat erop volgde*. Kees Schrauwen heeft het heel kort over de *Harmonie "Nut en Vermaak" na de oorlog* en R.K.V.V. Zundert *na de oorlogsjaren*. José Buiks-Hendrickx tekende uit de mond van twee oud-leden het verhaal op van *De zwarte bende van Rijsbergen*. Dit was geen verzetsgroep, maar een aantal jongens, die zich in de oorlogsjaren wat verveelden. Ook bij Marie Jochems-Goossens gingen de gedachten terug naar *De bevrijding van WO 2*. Volgens Jan Bastiaansen werd *Smokkelen na de oorlog* een harde strijd tussen smokkelaar en douanier. Julia Zagers-Jacobs beschreef in de *Kroniek* de maanden oktober 2004 tot en met februari 2005.

M.A.M. Voermans